

TRONDENES TINGRETT**DOM**

Avsagt: 28.09.2007

Saksnr: 07-091186MED-TRES

Rettsens formann: Dommerfullmektig Kristoffer Dons Brøndbo

Meddommere: Solveig Ytterstad
Jan Roald Johnsen

Den offentlige påtalemyndighet

Statsadvokat Erik Thronæs

motNils Mehren
Hans Tore Joramo BjerkaasAdvokat Jon Wessel-Aas
Advokat Jon Wessel-Aas

Etter forutgående rådslagning og stemmegivning for lukkede dører ble det for åpne dører avsagt slik

DOM :

Tiltalte nr. 1, Nils Mehren, er født 27.12.1959 og bor på Borkenes i Kvæfjord kommune.

Ved forelegg, som trer i stedet for tiltalebeslutning, utferdiget av Nordland statsadvokatembeter ved Berit Flugstad den 24. november 2006, er han satt under tiltale ved Trondenes tingrett for overtredelse av

Domstoloven § 198 tredje ledd jf. § 131 a første ledd, annet punktum

for i straffesak å ha fotografert eller gjort opptak av den domfelte under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, uten hans samtykke.

Grunnlag:

Torsdag 25. november 2004 i rettssalen i Trondenes tingrett i Harstad, umiddelbart etter at tingretten hadde avsagt dom i "Kvæfjordsaken", gjorde han filmopptak av domfelte Odd Agnar Jakobsen, uten hans samtykke. Filmopptaket av Jakobsen ble senere samme dag vist i nyhetssendingen "Nordnytt" på NRK.

Tiltalte nr. 2, Hans Tore Bjerkaas, er født 07.06.51 og bor i Oslo.

Ved forelegg, som trer i stedet for tiltalebeslutning, utferdiget av Nordland statsadvokatembeter ved Berit Flugstad den 24. november 2006, er han satt under tiltale ved Trondenes tingrett for overtredelse av

Straffeloven § 431 tredje ledd, jf første ledd

for å ha offentliggjort gjennom krinkastingssending noe som ville ha pådradd redaktøren straffansvar etter noen annen lovbestemmelse om han hadde kjent innholdet.

jf. domstoloven § 198, tredje ledd, jf § 131 a første ledd, annet punktum

for i straffesak å ha fotografert eller gjort opptak av den domfelte under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, uten hans samtykke, og for å ha offentliggjort opptaket.

Grunnlag:

Torsdag 25. november 2004 i rettslokalet i Trondenes tingrett i Harstad, umiddelbart etter at tingretten hadde avsagt dom i "Kvæfjordsaken", ble det gjort filmopptak av domfelte Odd Agnar Jakobsen uten hans samtykke. Filmopptaket av Jakobsen ble senere samme dag vist i nyhetssendingen "Nordnytt" på NRK.

På bakgrunn av sakens tilknytning til Trondenes tingrett vurderte retten om saken skulle overføres til en annen domstol, jf. domstoloven § 38. Aktor og forsvarer ble bedt om å gi tilbakemelding på sitt syn angående dette, jf. domstoloven § 38 annet punktum. Det ble ikke fremmet noen formell habilitetsinnsigelse og retten fant at det heller ikke forelå andre særlige grunner som gjorde det påkrevd eller hensiktsmessig at saken ble overført til en annen domstol. Retten besluttet deretter at saken ikke skulle overføres til annen domstol.

Hovedforhandling ble holdt 21.09.07. De tiltalte møtte og erkjente ikke straffeskyld.

Retten mottok forklaring fra ett vitne, og det ble foretatt slik dokumentasjon som fremgår av rettsboken.

Aktor nedla påstand om at de tiltalte skulle dømmes i samsvar med foreleggene til en bot på kr. 10 000 hver, subsidiært fengsel i 20 dager.

Forsvarer nedla påstand om at de tiltalte skulle frifinnes og tilkjennes saksomkostninger på kr. 20 000 hver.

Retten bemerkinger:

Retten finner følgende faktum bevist utover enhver rimelig tvil.

Den 25. november 2004 ble dom avsagt i den såkalte "Kvæfjordsaken". Dette var en drapssak der Odd Agnar Jakobsen var den hovedtiltalte. Domsavsigelsen ble gjennomført i Trondenes tingrett sine lokaler i Harstad og Jakobsen ble dømt til fengsel i 14 år. Både publikum og media var tilstede. Retten hadde gitt tillatelse til filmopptak ved domsavsigelsen og journalist Nils Mehren dekket saken for NRK. Han hadde også fulgt selve rettssaken. Mehren var såkalt videoreporter og således både journalist og videofotograf. Han redigerte også selv sine TV-innslag. Mehren lagde også radioreportasjer for NRK.

I rettssalen denne dagen filmet Mehren deler av domsavsigelsen. Etter at retten var hevet filmet han noen av aktørene i saken og lokalene, såkalte "klippebilder". Etterpå foretok han selv redigeringen og la på lydkommentarer. Han sendte det ferdige innslaget elektronisk til NRK via bredbånd og innslaget ble vist i nyhetssendingen Nordnytt. Det er vanlig at vaktjefen hos NRK ser igjennom innslagene før de blir sendt på TV. Dette innslaget ble imidlertid sendt til NRK kort tid før sending og det er uklart om vaktjefen, Nina Einem, så innslaget før det ble sendt. Innslaget hadde en varighet på ca 90 sekunder. Det besto i hovedtrekk av deler av domsavsigelsen, et intervju med aktor, Erik Thronæs, og et intervju med John Christian Elden, som var forsvarer til Jakobsen. I forkant av intervjuet med Elden ble han og noen journalister filmet på avstand. Deretter ble kameraet dreid mot

høyre og Jakobsen, som satt ved tiltalebenken, ble filmet i ca 3 sekunder. Han ble filmet på litt avstand og i profil, mens han snakket i en telefon.

Tiltalte Mehren

Mehren ble ilagt forelegg for overtredelse av domstolloven § 198 tredje ledd, jf. § 131 a første ledd annet punktum.

Domstolloven § 131 a første ledd lyder som følger:

”Under forhandlingene i straffesaker er fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn forbudt. Det er også forbudt å fotografere eller gjøre opptak av den siktede eller domfelte på veg til eller fra rettsmøtet eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, om han ikke samtykker.”

Domstolloven § 198 annet ledd lyder som følger:

”Med bøter straffes også den som foretar fotografering eller opptak i strid med forskriftene i §131 a, eller som offentliggjør et bilde eller opptak tatt i strid med disse forskrifter.”

I Rt. 2004 s. 510 (avsnitt 24) ble hensynene bak fotograferingsforbudet i § 131 a første ledd annet punktum oppsummert slik:

- ”Vernet mot identifisering gjennom fotografering.
- Vernet mot å bli avbildet i situasjoner med redusert selvkontroll.
- Hensynet til et av grunnkravene til en god prosessordning, nemlig at den er tillitvekkende og hensynsfull overfor de involverte. En siktet eller domfelt som må « bane seg adgang » gjennom pressefotografer og fjernsynsteam, kan - uavhengig av de rene personvern hensyn - føle dette som en betydelig tilleggsbelastning.
- Hensynet til å beskytte domstolenes verdighet og anseelse. Fordi det i stor grad er domstolen som krever siktedes tilstedeværelse, noe som åpenbart kan være belastende, er det viktig at den samtidig sikrer siktede en fair og hensynsfull behandling. Svikter dette, rammes ikke bare siktede, men også domstolen, som skal sikre at siktede blir behandlet på en hensynsfull måte i og omkring rettslokalet.”

Det ovennevnte forbudet mot fotografering og opptak innebærer et vesentlig inngrep i ytringsfriheten, jf. Rt. 2003 s. 593. Det følger av lex superior prinsippet og menneskerettsloven § 3 at et inngrep i ytringsfriheten verken kan stride mot henholdsvis grunnloven § 100 eller EMK art. 10. Disse bestemmelser får også betydning ved tolkningen av dette forbudet.

Forsvarer har anført at filmingen av Jakobsen ikke var "opptak av den (...) domfelte" i domstollovens forstand. Det er vist til at formålet med bestemmelsen er å hindre belastende fotografering og at det forutsetter at filmingen var med domfelte som mål og at det ikke omfatter tilfeller der domfelte kommer med som tilfeldig "linselus".

Tilfeldig filming av domfelte vil nok uansett ikke rammes av bestemmelsen på grunn av kravet til forsett. For øvrig påpeker retten at ordlyden ikke legger opp til en vurdering av hvor belastende filmingen vil være for domfelte, men at det skal gjelde alle opptak av ham. Retten er imidlertid enig med forsvarer i at bestemmelsen muligens ikke bør omfatte ethvert opptak der domfelte kommer med i bildet. Som eksempler på opptak som muligens ikke omfattes kan nevnes opptak på veldig langt hold der det er vanskelig/umulig å identifisere den domfelte eller der det kun er gjort opptak av eksempelvis domfeltes underkropp. Dette var imidlertid ikke tilfellet i herværende sak. Jakobsen ble filmet i profil og fra en viss avstand. Hodet og deler av overkroppen ble filmet og opptaket av ham varte i ca 3 sekunder. Det var ikke noe problem å identifisere Jakobsen på filmopptaket. Som retten kommer til nedenfor var domfelte også målet for filmingen og opptaket av ham var således heller ikke tilfeldig. Retten er etter dette kommet til at filmingen av Jakobsen var "opptak av den (...) domfelte" i domstollovens forstand.

Det er på det rene at filmingen skjedde "under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes" og at Jakobsen ikke hadde samtykket til filmingen. Et samtykke fra retten til å filme domsavsigelsen, vil ikke være tilstrekkelig etter domstolloven § 131 a første ledd annet punktum.

Retten har etter dette kommet til at Mehren gjorde et opptak i strid med forskriftene i §131 a og de objektive vilkår for straff etter domstolloven § 198 tredje ledd, jf. § 131 a første ledd annet punktum er oppfylt.

Skyldkravet etter domstolloven § 198 tredje ledd er forsett, jf. Rt. 2003 s. 593 (avsnitt 33).

Mehren har forklart at han ikke husker at han filmet Jakobsen og at opptaket av Jakobsen ikke var forsettlig, men må ha skyldtes vingling med kamera.

Retten viser innledningsvis til at Mehren hadde fulgt rettssaken og var klar over hvem Jakobsen var og at han var den hovedtiltalte i drapssaken.

Selve filmopptaket av Jakobsen er litt hakkete, men bærer ikke preg av vingling frem og tilbake. I forkant av filmingen av Jakobsen ble forsvarer filmet mens han pratet med noen journalister. Forsvarer sto da foran aktors benk i rettssalen. Mehren dreiet så kameraet til høyre slik at Jakobsen, en polititjenestemann og to øvrige personer i stedet ble filmet. Jakobsen satt nærmest dommerbenken med de to andre personene, som ikke var tiltalte i saken, til venstre for seg på tiltalebenken. Polititjenestemannen sto ved siden av Jakobsen. Kameraet ble deretter tatt raskt litt tilbake til venstre for så å bli holdt i ro i 1-2 sekunder. Av personene på tiltalebenken var det da kun Jakobsen som ble filmet. Kameraet ble så dreiet mer til venstre og Jakobsen kom ut av bildet.

Retten mener at bildene i seg selv tilsier at Mehren forsettlig filmet Jakobsen, men at han ikke ønsket å filme de øvrige personene som satt på tiltalebenken. Dette fremsto som bevisst filming og ikke som vingling med kameraet.

Retten viser videre til at Mehren foretok redigering i etterkant, men at klippet med Jakobsen ble tatt med i de 90 sekundene med film som innslaget besto av. Den redigerte sekvensen av Jakobsen varte i hele 3 sekunder og bortsett fra å vise personene som var i kamerabildet synes sekvensen uten særlig funksjon. Dersom det ikke var bevisst å vise Jakobsen på innslaget ville nok hele sekvensen blitt klippet bort og ikke redigert med i innslaget.

Retten viser videre til at Mehren, samtidig med at kameraet ble dreiet mot Jakobsen, i TV-innslaget uttalte at "Den hovedtiltalte vurderer nå å anke dommen på 14 år". Jakobsen var den hovedtiltalte i saken og sammenhengen mellom Mehren sine kommentar på innslaget, som han la på i ettertid, og bildene tilsier at Mehren med viten og vilje filmet Jakobsen.

Retten finner etter dette at Mehren sin hensikt med å foreta panoreringen til høyre var å gjøre opptak av Jakobsen og at Mehren handlet forsettlig.

Både de objektive og subjektive vilkårene for straff er oppfylt. Det foreligger ikke slike særlig hensyn i herværende sak at håndhevelsen av forbudet mot å gjøre opptak vil stride mot ytringsfriheten i EMK art. 10, se Rt. 2003 s. 593. Det vil heller ikke stride mot Grunnloven § 100. Tiltalte Mehren dømmes etter dette for overtredelse av domstolloven § 198 tredje ledd, jf. § 131 a første ledd annet punktum.

Tiltalte Bjerkaas

På det aktuelle tidspunkt var Bjerkaas distriktsredaktør for NRK Troms og Finnmark. Han var ikke kjent med TV-innslaget da det ble sendt. På grunn av kravet til forsett kan han da ikke dømmes for overtredelse av domstolloven § 198 tredje ledd, jf. § 131 a første ledd annet punktum ved offentliggjøringen av opptaket.

Bjerkaas ble imidlertid ilagt forelegg for overtredelse av straffeloven § 431 tredje ledd, jf første ledd, jf. domstolloven § 198 tredje ledd, jf § 131 a første ledd annet punktum. Straffeloven § 431 første ledd første punktum lyder som følger:

”Redaktøren av et blad eller tidsskrift straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder såfremt bladet eller tidsskriftet offentliggjør noe som ville ha pådradd redaktøren straffansvar etter noen annen lovbestemmelse om han hadde kjent innholdet.”

Det følger av tredje ledd at denne bestemmelsen får tilsvarende anvendelse for blant annet ”ansvarlig leder for programavdeling eller distriktskontor ved offentliggjøring gjennom kringkastingssending”. Bestemmelsen får således anvendelse for Bjerkaas og NRK.

NRK Troms og Finnmark offentliggjorde TV-innslaget som Mehren hadde laget. Offentliggjøringen ville ha medført straffeansvar for Bjerkaas etter domstolloven § 198 tredje ledd, jf § 131 a første ledd annet punktum dersom han hadde kjent innholdet av filmopptaket, og forstått at det var opptak av domfelte. Det følger imidlertid av straffeloven § 431 første ledd annet punktum at Bjerkaas blir straffri etter denne bestemmelsen såfremt han godtgjør at det ikke kan legges ham noe til last med hensyn til kontroll med innholdet eller tilsyn med eller rettledning eller instruks for hans stedfortreder, medarbeidere eller underordnede.

Som distriktsredaktør for NRK Troms og Finnmark var Bjerkaas ansvarlig for både TV, radio og internett. På tidspunktet for sendingen var imidlertid ikke Bjerkaas i redaksjonen. Distriktsredaktøren kan ikke se igjennom og kontrollere alt som sendes, og deler av ansvaret er følgelig delegert til redaksjonssjef og vaksjefene til hver enkelt sending. Det er utarbeidet en instruks/funksjonsbeskrivelsen for vaksjefene i Troms og Finnmark. Av den skriftlige funksjonsbeskrivelsen følger blant annet at ”vaksjefene skal kvalitetssikre sendingene ved å gå gjennom stoffet som er produsert, før sending”. De skal videre ”fordele arbeidsoppgavene på medarbeiderne i redaksjonen, og har ansvaret for den daglige oppfølgingen og coachingen av dem”. I retten forklarte Bjerkaas og vaksjef Einem følgende angående rutinene for vaksjefene som retten legger til grunn:

Vaksjefene skal se igjennom alt som sendes dersom det er praktisk mulig. Hvis det ikke er praktisk mulig, vil det ikke bli sendt dersom det ikke er laget av en erfaren journalist. Videre skal redaksjonen bruke erfarne folk til rettsjournalistikk og de er nøye med hvem som dekker dette. Mehren er en slik erfaren journalist. Ved bruk av uerfarne journalister prater vaksjefen med journalisten før han får lov til å dra i retten å dekke en sak. De fleste av journalistene i redaksjonen har utdanning som inkluderer presseetikk og presserett. Videre har NRK Troms og Finnmark jevnlig mindre seminarer ”på huset” der politiadvokater foreleser om emnet. Redaksjonen er videre bevist på filmforbudet på grunn av de vanskeligheter dette medfører for å dekke rettssaker på TV, og de velger av og til å la være å dekke dette på grunn av forbudet.

Aktsomhetsvurderingen i straffeloven § 431 første ledd annet punktum er i utgangspunktet streng. I Rt. 1950 s. 1027 ble det uttalt at selv en meget liten grad av uaktsomhet kan være relevant etter § 431. En distriktsredaktør kan imidlertid ikke selv kontrollere alt som sendes på TV, radio og nett. Ansvar i NRK Troms og Finnmark var også delegert til vaksjefen. Det var både utarbeidet skriftlige og muntlige instruksjoner for vaksjefens kontroll av det som skulle sendes og instruksjonen fremstår som tilfredsstillende. Heller ikke rutinen om at innslag unntaksvis kunne sendes uten at vaksjefen hadde sett igjennom innslaget, medfører uaktsomhet i relasjon til straffeloven § 431. Dette må også gjelde et TV-innslag fra en alvorlig straffesak. Retten viser til at innslag bare i unntakstilfeller kunne sendes uten at vaksjefen hadde sett det og at dette forutsatte at journalisten som hadde laget innslaget var erfaren. Redaksjonen var videre bevist på filmforbudet i retten, noe som illustreres ved at både vaksjef, Einem, og journalisten, Mehren, var kjent med forbudet. Einem forklarte også i retten at opptaket ikke ville ha blitt sendt dersom hun hadde vært klar over at det var et opptak av domfelte. Det skjedde imidlertid en glipp og opptaket av domfelte ble offentliggjort. Retten mener imidlertid at denne glippen skyldes menneskelig svikt, antakelig i kombinasjon med tidspress, og ikke svikt i de generelle rutinen. På bakgrunn av dette finner retten det godtgjort at det ikke kan legges Bjerkaas noe til last med hensyn til kontroll med innholdet av TV-innslaget eller tilsyn med eller rettleiding eller instruks for hans stedfortreder, medarbeidere eller underordnede.

Vilkårene for domfellelse etter straffeloven § 431 er ikke oppfylt og Bjerkaas blir å frifinne.

Straffeutmåling for Mehren

Nils Mehren er 47 år. Han bor på Borkenes i Kvæfjord kommune. Han er ugift og har voksne barn. Mehren jobber som journalist i NRK og tjener brutto kr 37 000 i måneden. Han har ingen formue.

Overtredelser av domstolloven § 198 tredje ledd straffes med bøter. Det følger av straffeloven § 27 at det ved utmålingen av botens størrelse foruten det straffbare forhold, bør tas særlig hensyn til den domfeltes formuesforhold.

Angående det straffbare forholdet viser retten særlig til at opptaket var av kortere varighet og fra en viss avstand. Det var filmopptak og opptaket ble senere vist på NRK Troms og Finnmark.

Ved straffeutmålingen vektlegger retten at saken har blitt svært gammel før irettføringen, uten at dette skyldes Mehren. Forholdet ble anmeldt i april 2005. Etter en kort etterforskning lå saken ubehandlet hos politiet fra sommeren 2005 til sommeren 2006. Saken ble deretter sendt frem og tilbake mellom politiet og statsadvokaten og foreleggene

mot Mehren og Bjerkaas ble første utstedt og forkynt 24.11.06. Dette var dagen før forholdet ville blitt foreldet. Saken ble mottatt retten for beramning den 11.06.07. Den unødvendig lange saksbehandlingstiden hos politiet er svært kritikkverdig og får betydning ved straffeutmålingen.

Forelegget ble utstedt to år etter det straffbare forhold og påtalemyndigheten har etter rettens mening i tilstrekkelig grad hensyntatt den lange saksbehandlingstiden ved utmålingen av boten. Retten er således etter en samlet vurdering kommet til at boten passende kan fastsettes til kr. 10 000, i tråd med forelegget og aktors påstand.

Den subsidiære fengselsstraffen fastsettes til 20 dager.

Saksomkostninger

Påtalemyndigheten har ikke nedlagt påstand om saksomkostninger og Mehren pålegges ikke å dekke dette.

Bjerkaas frifinnes og retten skal da tilkjenne han erstatning fra staten for nødvendige utgifter til sitt forsvar, jf. straffeprosessloven § 438. Forsvarer har fremmet krav om kr 20 000, der kr 15 000 knytter seg til salær til forsvarer og kr. 5 000 til reise- og oppholdsutgifter i forbindelse med hovedforhandling. Aktor hadde ingen merknader til det fremsatte krav. Retten finner at kravet fremstår som rimelig og kravet på saksomkostninger tas til følge.

Dommen er enstemmig.

D o m s s l u t n i n g :

1. Nils Mehren, født 27.12.1959, dømmes for overtredelse av domstolloven § 198 tredje ledd jf. § 131 a første ledd annet punktum til en bot på 10 000 –titusen- kroner, subsidiært fengsel i 20 –tjue- dager dersom boten ikke betales eller inndrives.
2. Hans Tore Bjerkaas, født 07.06.51, frifinnes.
3. Staten, ved Midtre Hålogaland politidistrikt, betaler til Hans Tore Bjerkaas 20 000 –tjuetusen- kroner innen 2 –to- uker fra dommens forkynnelse.

Stevnevitneforkynning

Dommen sendes politiet ved aktor for forkynning ved stevnevitne for domfelte. Vedlagt dommen følger "Rettleddning til domfelte", opplysning om når dommen anses forkynt og opplysning om ankefrist.

Retten hevet

Kristoffer Dons Brøndbo

Solveig Ytterstad

Jan Roald Johnsen